

Hogyan tovább a szlovákiai magyar közoktatásban?

A közelmúltban látott napvilágot Albert Sándor professzor újabb könyve a szlovákiai magyar közoktatásról. A szerző a könyv címének szellemében, mint tapasztalt tanár, közoktatási intézmény vezetője, képviselő, a Selye János Egyetem alapító rektoraként, majd a neveléstudomány professzoraként nemcsak gazdag tapasztalattal, hanem felelősséggel fogalmazza meg a jelent tényeit számba véve javaslatait a problémák megoldására.

A közoktatás mai helyzetének alapvető problémájaként Albert Sándor a következőket summázza: „gond van a pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülésével, a tananyaggal, a tanítási módszerekkel és formákkal, a túlzott elvárásokkal, de a pedagógusképzéssel is.”

Tehát gond van az iskolával, az iskolaüggyel. A szerző nem kinyilatkoztat, könyvét vitaindítónak szánja. Szándéka, hogy szólaljon meg a vitában mindenki, érveljen, aki szívében viseli a magyar iskolák mai helyzetét és további sorsát.

A szerző szembesít bennünket a statisztika tükrében a szlovákiai magyar tannyelvű alap- és középiskolák csökkenő tanulói és osztályainak létszámával megyénként, járasonként, illetve településenként. Szlovákia nyolc megyéje közül öt megyében – Nyitra, Nagyszombat, Besztercebánya, Kassa, Pozsony – működnek magyar tannyelvű alapiskolák. Többségük (95,80%) állami fenntartású, a többi egyházi. A 2013/14-es tanévben ezekben az iskolákban 29 492 diák tanult, 86,74%-a a magyar nemzetiségű tanulóknak. A probléma, hogy az alapiskolák majdnem fele (46,74%) kisiskolaként alacsony létszámokkal működik.

A gimnáziumokban – a 19 önálló magyartanítási nyelvű és a 7 vegyes osztályokkal működő intézményben – összesen 3 604 diák tanul magyarul. Szlovákiában 247 gimnázium van, ezek valamivel több, mint 10%-ban magyarul lehet tanulni. A magyar nemzetiségű tanulók már közel 20%-a (19,96) azonban nem magyar tannyelvű gimnáziumot látogat.

A szakközépiskolák száma 462, amelyből 41 intézményben magyarul lehet tanulni. A 11 önálló magyar tannyelvű szakközépiskolában, illetve 30 vegyes (szlovák és magyar) osztályokkal rendelkező intézményekben összesen 7 644 diák tanul magyar nyelven. A magyar nemzetiségű tanulók jelentős hányada (31,57%) már nem a magyar tanítási nyelvű szakközépiskolába jár.

Albert Sándor a megoldásra váró problémák között a következőkre hívja fel a figyelmet:

1. Alapvető társadalmi probléma a pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülésének hiánya; a roma gyerekek számarányának gyors ütemű növekedése az iskolákban és a születések számának csökkenése Szlovákiában. A szerző táblázatban mutatja be, hogy az utóbbi 5 évben a magyar tanítási nyelvű iskolákban is jelentősen csökken a gyermekek száma.
2. Az oktatáspolitikai, oktatásirányítási problémák közül sajnos általános a volt szocialista országokban, hogy a közoktatás alulfinanszírozott. Sajnálatos gyakorlat, hogy az állami intézmények vezetőit – Pedagógiai Módszertani Központ, Állami Pedagógiai Intézet, stb. – nem szakmai rátermettség, hanem politikai megfontolások alapján választják és nevezik ki. (39. o.) „Az 1989-es rendszerváltás óta Szlovákiának 15 iskolaügyi minisztere volt. Ez világrekord!” – írja a szerző.

Számolni kell a veszéllyel, amit a 2013. decemberében elfogadott törvénymódosítás jelent a kisiskolák számára az iskolák osztályai minimális létszámának meghatározásával. Korszerűsíteni kell a tanító- és a tanárképzést új módszerekkel és gyakorlattal.

Mi lehet a megoldás? – teszi fel a kérdést a szerző is. Mindenekelőtt a minőség nyomán az elégedettség megteremtése; a szakértelem, a módszertani, szervezeti kultúra, a hátránykompenzáló és fejlesztő programok megvalósítása; s a tanulót elsősorban tanulni kell megtanítani.

A kötetben a szerző ismerteti az iskolatüggyel kapcsolatos 2012-ben készült OECD javaslatát, illetve vele párhuzamban a 2013-ban elkészült és jóváhagyott „Jelentést” a szlovákiai oktatásügyről (75-85.o.) Albert Sándor kiemeli azokat a célokat, feladatokat, amelyek hátrányosan érinthetik a magyar tanítási nyelvű iskolákat, például az új hatékonyabb (?) finanszírozási rendszer, az iskolahálózat optimalizálása, vagy a kétnyelvű iskolák fejlesztése. A szerző megfogalmazza az előnyöket is, mint például az anyanyelv tanításánál az értő olvasás előtérbe helyezését vagy 2020-ig a kötelező óvodai oktatás bevezetését.

Melyek a szerző közös gondolkodásra szánt javaslatai? A magyar tanítási nyelvű iskolák elemi érdeke, hogy tanítsa meg a gyermeket a tankötelezettség ideje alatt elfogadható szinten szlovák nyelven kommunikálni; legyen az iskola gyermekközpontú; legyen az iskolának saját szervezeti kultúrája; vezessük be a tanulás tanítását, teremtsük meg a felzárkóztatás lehetőségeit, felkészült vezetőket válasszunk, javuljon az iskola – szülő, iskola- diák kapcsolata; s legyenek projektnapok.

A „Hogyan tovább?” kérdéssel Albert Sándor valóban megszólítja az olvasót. Mi legyen a hivatali határozatok által bezárásra ítélt iskolákkal? Legyenek „vérszegény” intézmények, vagy kevesebb intézmény legyen több osztállyal? Mi legyen a kis létszámú gimnáziumok és szakközépiskolák sorsa? Legyenek-e iskolaközpontok, ahol a régió számára valamennyi szakmát oktatják? Legyen-e iskolabusz és milyen?

A könyv nemcsak tényfeltáró, a problémákkal szembesítő olvasmány, hanem felelősségteljes, koncepciózus munka, amelynek tanulmányozása igen fontos a reális jövő megalapozásához. A könyvet ajánlom nemcsak szakembereknek, politikusoknak, hanem mindenkinek, aki érintett gyermeke fejlődésében, iskoláztatásában, nemzeti hovatartozásában.